

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

7/2014

гр.София, 16 ноември 2015 год.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Гражданска колегия, в съдебно заседание на 5 ноември 2015 година в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГК,

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и

ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:

КРАСИМИР ВЛАХОВ

ПРЕДСЕДАТЕЛИ

на ОТДЕЛЕНИЯ: БОЙКА СТОИЛОВА

И.Ф. ДОБРИЛА ВАСИЛЕВА

И.Ф. ТАНЯ МИТОВА

И.Ф. ПЛАМЕН СТОЕВ

ЧЛЕНОВЕ:

1. ЖАНИН СИЛДАРЕВА	17. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА
2. КАПКА ЮСТИНИЯНОВА	18. МАРИО ПЪРВАНОВ
3. ТЕОДОРА НИНОВА	19. ЕМИЛ ТОМОВ
4. ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА	20. АЛБЕНА БОНЕВА
5. БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА	21. СВЕТЛА ДИМИТРОВА
6. СТОИЛ СОТИРОВ	22. БОНКА ДЕЧЕВА
7. МАРГАРИТА СОКОЛОВА	23. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА
8. ЦЕНКА ГЕОРГИЕВА	24. ЖИВА ДЕКОВА
9. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ	25. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА
10. СВЕТЛА ЦАЧЕВА	26. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА
11. ЛЮБКА БОГДАНОВА	27. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА
12. ВЕСКА РАЙЧЕВА	28. ВАСИЛКА ИЛИЕВА
13. ЗЛАТКА РУСЕВА	29. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА
14. ДИЯНА ЦЕНЕВА	30. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА
15. МАРИЯ ИВАНОВА	31. ОЛГА КЕРЕЛСКА
16. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА	32. ЗОЯ АТАНАСОВА

33. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ	40. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
34. ВЕСЕЛКА МАРЕВА	41. ЛЮБКА АНДОНОВА
35. БОРИС ИЛИЕВ	42. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ
36. ДИЯНА ХИТОВА	43. ГЕРГАНА НИКОВА
37. БОЯН ЦОНЕВ	44. МАЙЯ РУСЕВА
38. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ	45. ЕРИК ВАСИЛЕВ
39. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА	

при участието на секретаря Борислава Лазарова
постави на разглеждане тълкувателно дело № 7 по описа за 2014 г. на
Общото събрание на Гражданска колегия
докладвано от съдия ГЕНИКА МИХАЙЛОВА

Тълкувателното дело е образувано с разпореждане от 07.11.2014 г.
на председателя на Върховния касационен съд по искане на главния
прокурор на Република България на основание чл. 124, ал. 1, пр. 1 ЗСВ
поради противоречива практика на съдилищата по въпроса:

**Дължи ли Прокуратурата на Република България като
ответник по искиове за обезщетение на вреди по ЗОДОВ внасяне на
държавна такса при въззивно и касационно обжалване на съдебни
решения или следва да бъде освободена от заплащането ѝ съгласно
чл. 83, ал. 1, т. 3 и чл. 84, т. 1 ГПК?**

Според едното от становищата, поддържани в съдебната практика,
Прокуратурата на Република България при въззивно и касационно
обжалване като ответник по искиове за обезщетение на вреди по ЗОДОВ
не дължи държавна такса. Според другото становище, в същите случаи
Прокуратурата на Република България дължи простатата държавна такса
по чл. 9а, ал. 1 ЗОДОВ в размера по тарифата, приета от Министерски
съвет - Тарифа за държавните такси, които се събират от съдилищата по
Гражданския процесуален кодекс (ГПК), приета с ПМС № 38/ 27.02.2008
г. (обн. ДВ бр. 22 от 2008 г, изм. ДВ бр. 50 от 2008 г, изм. и доп. ДВ бр.
24 от 2013 г). Противоречието в практиката е последица от разликата в
изходната позиция при тълкуването на приложимите разпоредби в
материята на държавните такси, които се събират от органите на
съдебната власт по гражданските дела за защита и съдействие, съгласно
чл. 1, ал. 1 ЗДТ и чл. 73, ал. 3 ГПК. То е проява на различния начин, по
който се квалифицира процесуалната легитимация на Прокуратурата на
Република България, когато участва като ответник по тези дела.
Съдебната практика, която поддържа първото становище, я квалифицира
като нетипична, процесуална субституция от вида на процесуалната
суброгация. Съдебната практика, която поддържа второто становище, я
квалифицира като типична - искът е предявен срещу длъжника по
деликтното вземане.

Прокуратурата на Република България участва по делата по искове за обезщетение за вреди по ЗОДОВ, по които е ответник и за които е приложим редът, предвиден в ГПК (чл. 2, ал. 3 ЗОДОВ), упражнявайки признато от закона право на иск, въпреки че не е длъжник по спорното вземане. По тези дела тя е държавен орган, който отговаря пред съда в изпълнение на компетентност, възложена от върховния закон и предвидена в законите. Съгласно чл. 127, т. 6 КРБ, Прокуратурата на Република България следи за спазване на законността, като в предвидените със закон случаи участва по граждански и административни дела. Чл. 26, ал. 3 ГПК допуска тази възможност за гражданските дела (за защита и съдействие на лични и имуществени граждански права) и също изисква конкретният случай да е предвиден в закон. Участието на Прокуратурата на Република България като ответник по граждански дела по искове за обезщетение за вреди по ЗОДОВ е един от тези случаи, предвидени от закона. Съгласно чл. 7 ЗОДОВ, искът за обезщетение за вреди се предявява срещу органите по чл. 1 и чл. 2, от чиито незаконни актове, действия или бездействия са причинени вредите, а чл. 8, ал. 1 ЗОДОВ изключва общия исков ред.

Изводът за това, че по тези дела Прокуратурата на Република България участва в упражнението на признато от чл. 7 ЗОДОВ право на иск като представител на държавата, въпреки че длъжникът по спорното вземане е държавата като институция, произтича пряко от върховния закон. Съгласно чл. 7 КРБ, държавата отговаря за вреди, причинени от незаконни актове или действия на нейни органи или длъжностни лица. В обективното ни право съществуват деликтни състави, които предвиждат гражданска деликтна отговорност на българската държава. Такъв закон е ЗОДОВ, а уредените в него материалноправни състави пораждаат гражданската отговорност на държавата по чл. 7 КРБ и ѝ съответстват.

Изводът за това, че държавата отговаря за незаконните актове, действия и бездействия на Прокуратурата на Република България при упражняването от нея компетентност по чл. 127, т. 1 – 4 КРБ като правозащитен орган, следва и от заглавието на закона: „Закон за отговорност на държавата и общините за вреди“. Използваният от законодателя изказ във всички деликтни състави в ЗОДОВ, включително тези по чл. 2, ал. 1, т. 1 - 3 и чл. 26 ЗОДОВ, по които Прокуратурата на Република България е с надлежна легитимация като ответник, съответства на наименованието на Закона. Съгласно чл. 2, ал. 1 ЗОДОВ, държавата отговаря за вредите, причинени на граждани като резултат на незаконната правозащитна дейност на разследващите органи, съда и прокуратурата. Съгласно чл. 26, ал. 1 ЗОДОВ, държавата отговаря за вредите, причинени на граждани и юридически лица от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок съгласно чл. 6, § 1 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи, съставена в Рим на 4 ноември 1950 г. ратифицирана със закон –

ДВ, бр. 66 от 1992 г.) (обн. ДВ, бр. 80 от 1992 г, изм. бр. 137 от 1998 г, попр. бр. 97 от 1999 г. и бр. 38 от 2010 г).

Изводът за това, че държавата отговаря за незаконните актове, действия и бездействия на Прокуратурата на Република България при упражняване на нейната компетентност по чл. 127, т. 1 – 4 КРБ като правозащитен орган, следва и от самата Конвенцията за защита на правата на човека и на основните свободи. ЗОДОВ е проява на стремежа на законодателя българските граждани и юридически лица да разполагат с ефикасни вътрешноправни средства за защита на човешките права и свободи, а ЗОДОВ да удовлетвори изискванията на чл. 13 КЗПЧОС. Държавата е длъжникът по вземанията, които се предявяват и удовлетворяват от Европейския съд по правата на човека в Страсбург, когато нарушението е извършено от лица, действащи като представители на официалните власти.

Следователно участието на Прокуратурата на Република България като ответник по исковете за обезщетение на вреди по ЗОДОВ е в изпълнение на възложена компетентност - държавен орган, за когото Конституцията и законите предвиждат да представлява държавата, въпреки че не той е субектът по спорното деликтно вземане (процесуален субституент). Процесуалната субституция по тези иски е пасивна (на страната на ответника по иска), а съгласно чл. 83, ал. 1, т. 3 ГПК такси по производството по делата не се внасят по иски, заведени от прокурора. Последиците от упражняването на правото на иск от прокурора следва да са еднакви – и когато процесуалната субституция е активна, и когато е пасивна. Разпоредбата на чл. 83, ал. 1, т. 3 ГПК се прилага и за двата вида.

Самата Конституция предвижда възможност за заплащане на държавни такси и делегира уреждането ѝ на обикновения законодател (чл. 60 КРБ). Държавната такса е финансово плащане със задължителен характер, което се налага едностранно от държавата. Тя е плащане в полза на държавния бюджет от конкретно физическо или юридическо лице заради това, че е предизвикало действието на държавен орган в свой интерес или му е предоставена исканата услуга (Решение № 10 от 2003 г. по конст. д. № 12 от 2003 г. и решение № 13 от 2014 г. по конст. д. № 1 от 2014 г. на Конституционния съд на Република България). Чл. 1, ал. 1 ЗДТ и чл. 73, ал. 3 ГПК предвиждат задължението за държавна такса за производството пред гражданския съд, образувано по искане за защита или съдействие на лично и имуществено право. Държавна такса не се дължи, когато държавен орган сезира съда или отговаря пред съд като представител на държавата в изпълнение на възложена с Конституцията и законите компетентност. Липсва основен белег, който да изведе задължение за заплащане на държавна такса. Държавният орган е образувал производството по гражданското дело, но не негов е интересът и ползата от правораздавателната дейност. Изложеното обосновава общо правило за недължимост на държавна такса по всяко гражданско дело по

ЗОДОВ, по което държавата е представена като институция от държавния орган, от чиито незаконни актове, действия или бездействия са причинени вредите.

Няма възможност публичното задължение за заплащане на държавна такса да възникне при изключението на чл. 84, т. 1 ГПК. Прокуратурата на Република България е държавно учреждение и деликтното вземане е частно, а не публичноправно. По исковете за обезщетение на вреди по ЗОДОВ Прокуратурата на Република България участва като ответник в упражнението на признато от закона право на иск (чл. 7 ЗОДОВ), но не е длъжник по спорното притезание.

Следователно Прокуратурата на Република България като ответник по делата по искове за обезщетение на вреди по ЗОДОВ е освободена от държавна такса, а изключението на чл. 84, т. 1 ГПК не се прилага. Прокуратурата на Република България не дължи държавна такса при обжалване на всеки съдебен акт по тези дела, включително при въззивно и касационно обжалване на съдебните решения. Тя не дължи държавна такса и при подадена молба за отмяна по извънредния способ в глава XXIV ГПК.

По изложените съображения Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния касационен съд

Р Е Ш И :

Прокуратурата на Република България при въззивно и касационно обжалване като ответник по иск за обезщетение на вреди по ЗОДОВ е освободена от държавна такса.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГК,

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и

ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:

КРАСИМИР ВЛАХОВ

ПРЕДСЕДАТЕЛИ

на ОТДЕЛЕНИЯ: БОЙКА СТОИЛОВА.....

И.Ф. ДОБРИЛА ВАСИЛЕВА.....

И.Ф. ТАНЯ МИТОВА.....О.М.

И.Ф. ПЛАМЕН СТОЕВ.....

ЧЛЕНОВЕ:

1. ЖАНИН СИЛДАРЕВА.....	24. ЖИВА ДЕКОВА.....О.М.
2. КАПКА ЮСТИНИЯНОВА	25. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА.....
3. ТЕОДОРА НИНОВА.....	26. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА.....
4. ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА.....	27. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА.....
5. БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА.....	28. ВАСИЛКА ИЛИЕВА.....
6. СТОИЛ СОТИРОВ.....	29. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА.....
7. МАРГАРИТА СОКОЛОВА.....О.М.	30. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА.....О.М.
8. ЦЕНКА ГЕОРГИЕВА.....	31. ОЛГА КЕРЕЛСКА.....
9. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ.....	32. ЗОЯ АТАНАСОВА.....
10. СВЕТЛА ЦАЧЕВА.....	33. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ.....
11. ЛЮБКА БОГДАНОВА.....О.М.	34. ВЕСЕЛКА МАРЕВА.....
12. ВЕСКА РАЙЧЕВА.....	35. БОРИС ИЛИЕВ.....
13. ЗЛАТКА РУСЕВА.....	36. ДИАНА ХИТОВА.....
14. ДИЯНА ЦЕНЕВА.....	37. БОЯН ЦОНЕВ.....
15. МАРИЯ ИВАНОВА.....О.М.	38. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ.....
16. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА.....	39. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА.....
17. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА.....	40. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА.....
18. МАРИО ПЪРВАНОВ.....	41. ЛЮБКА АНДОНОВА.....
19. ЕМИЛ ТОМОВ.....О.М.	42. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ.....
20. АЛБЕНА БОНЕВА.....	43. ГЕРГАНА НИКОВА.....
21. СВЕТЛА ДИМИТРОВА.....	44. МАЙЯ РУСЕВА.....
22. БОНКА ДЕЧЕВА.....	45. ЕРИК ВАСИЛЕВ.....
23. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА.....	

ОСОБЕНО МНЕНИЕ по т. д. №7/2014г. ОСГК на ВКС:

Делата по искиве за обезщетение за вреди по ЗОДОВ се разглеждат по реда на ГПК /чл. 2, ал. 3 ЗОДОВ/ и Прокуратура на Република България отговаря за причинените вреди, които са резултат от нейните незаконосъобразни актове, действия или бездействия. Деликтните състави по чл. 2, ал. 1 ЗОДОВ, включени в предметния обхват на ЗОДОВ, предвиждат обезщетение за компетентност, която върховния закон възлага на Прокуратурата на Република България - чл. 126, т. т. 1 – 4 КРБ, но тя е упражнена незаконосъобразно. Подобни са и случаите на чл. 2, т. 4 и 5 и чл. 2б ЗОДОВ. Длъжник по деликтните вземания е съдът, чиято незаконна правораздавателна дейност е причинила вреди. Подобен е и случаят на чл. 2а ЗОДОВ. Длъжник е Комисията по чл. 5 ЗОПДНПИ /преди Комисията по чл. 12 ЗОПДИППД /отм//.

Чл. 7 КРБ предвижда отговорност за държавата за вреди, причинени от незаконни актове или действия на нейни органи и длъжностни лица, но чл. 7 КРБ не е пряк път за защита. Чл. 7 КРБ прогласява основен принцип, осъществяването на който трябва да се уреди със закон. Такъв закон е ЗОДОВ. Отговорността на държавата – РБългария, се реализира обаче не чрез предявяване на иска за обезщетение директно срещу нея, а срещу органите по чл.1 и чл.2, осъществили незаконната дейност - чл.7 ЗОДОВ. Макар че носител на отговорността е държавата – РБългария, отделният държавен орган ангажира тази отговорност при незаконно упражняване на предоставените му от нея властнически правомощия. Отговорен субект е държавният орган като лице или колектив от лица, действали незаконно, а не цялата държава, макар и той да е упражнявал власт от нейно име и възмездяването на вредите при нейна пряка отговорност би било гарантирано ресурсно в по-висока степен. Това означава, че по делата по искиве за обезщетение за вреди по деликтните състави, предвидени в специалния закон, по които Прокуратурата на Република България е ответник, тя не участва в защита на обществен интерес и не представлява държавата в изпълнение на възложената ѝ от Конституцията и законите компетентност. Тези дела са извън обхвата на чл. 126, т. 6 КРБ и предвидената с върховния закон възможност Прокуратурата да следи за спазване на законността, като в предвидените със закон случаи участва в граждански и административни дела.

Както се посочи, аргумент за материалноправната легитимация на Прокуратурата на Република България като длъжник по деликтните състави в чл. 2, ал. 1 ЗОДОВ се извежда пряко от специалния закон. Съгласно чл. 7 ЗОДОВ, тези искиве да се предявят срещу органите по чл.1 и чл.2, от чиито незаконни актове, действия или бездействия са

причинени вредите. Следователно чл. 83, ал. 1, т. 3 ГПК не е основание Прокуратурата на Република България да бъде освободена от заплащане на държавна такса по тези дела. Чл. 83, ал. 1, т. 3 ГПК предвижда изключение от правилото, че държавни такси се дължат по делата за защита и съдействие на лични и имуществени права /чл. 1, ал. 1 ЗДТ и чл. 73, ал. 3 ГПК/, но от това изключение Прокуратурата на Република България се ползва, когато закон предвижда по гражданско дело нейното участие в защита на обществен интерес /чл. 26, ал. 3 ГПК/. Прокуратурата на Република България е държавно учреждение, но разпоредбата на чл. 84, т. 1 ГПК не изключва, а обосновава задължението за държавна такса при въззивно и касационно обжалване на решения по делата по искове за обезщетение за вреди по ЗОДОВ, по които е ответник. Законодателната преценка за освобождаване от заплащане на държавна такса, според изразеното в решение № 3/ 2008 г. становище на КС, се определя не от вида правен субект, а от характера на субективното право, чиято защита се търси. Чл. 84, т. 1 ГПК освобождава от държавна такса държавата и държавните учреждения по граждански дела, но само когато правото, чиято защита или съдействие се търси, е публично. Разпоредбата е проява на специалния режим на публичната собственост, който върховния закон допуска и възлага провеждането му на обикновения законодател /чл. 17, ал. 4 КРБ/. Вземането, предмет на делата по искове за вреди по ЗОДОВ, по които Прокуратурата на Република България е ответник, е частноправно, а деликтните състави в ЗОДОВ сочат Прокуратурата на Република България като длъжник. Намират приложение задължителните указания по т. 6 на ТР № 3/ 22.04.2005 г. по т. д. № 3/ 2004 г. ОСГК на ВКС. Освобождаването ѝ от заплащане на държавна такса по тези дела по искове за обезщетения за вреди по ЗОДОВ по чл. 84, т. 1 ГПК е изключено. Прокуратурата на Република България е държавно учреждение, но вземането, предмет на делото по искове за обезщетение за вреди по ЗОДОВ, е частноправно.

Следователно Прокуратурата на Република България дължи държавна такса при въззивно и касационно обжалване на съдебните решения по искове за обезщетения за вреди по ЗОДОВ, по които е ответник и за които се прилага редът, установен в Гражданския процесуален кодекс. По смисъла на чл. 73, ал. 3 ГПК и с цел удовлетворяване на изискването на чл. 1, ал. 1 ЗДТ държавна такса се дължи за всяко производство пред съд, образувано по искане за защита и съдействие, а тези дела не попадат в изрично уредените изключения на чл. 83, ал. 1, т. 3 и чл. 84, т. 1 ГПК.

Подписали съдии: Жива Декова, Любка Богданова,
Маргарита Соколова, Емил Томов,
Мария Иванова, Таня Митова и Илияна Папазова